

ÚVOD

Český statistický úřad se dlouhodobě podílí na organizaci příprav voleb a především je nositelem úkolu zpracování výsledků voleb. Volební výsledky jsou zpravidla prezentovány v publikacích věnovaných jednotlivým volbám, konaným v určitých termínech. Výsledky voleb jsou rovněž k dispozici na webové adrese www.volby.cz.

Cílem vydávané publikace je popsat a analyzovat vývojové trendy přednostního hlasování ve volbách do dolní komory Parlamentu ČR. Cílem je sledovat nejen souhrnné využívání přednostního hlasování, ale i porovnat chování voličů konkrétních stran a obyvatel různých krajů.

Publikace se věnuje pouze volbám do Poslanecké sněmovny v období 1996-2013. Analyzována jsou tak data z celkem šesti volebních termínů. Opomenuty zůstaly z několika důvodů předchozí dvoje volby v letech 1990 a 1992. Za prvé, se volby konaly za dosti specifické a neopakovatelné situace (první demokratické volby od roku 1946), o čemž vypovídá i abnormálně vysoká volební účast. Za druhé, existovaly v tehdejší federaci tři volené orgány (Sněmovna lidu Federálního shromáždění, Sněmovna národů Federálního shromáždění a Česká národní rada), což výrazně snižuje možnosti efektivního porovnání s obdobím 1996-2013. Výběr pouze dvousetčlenné České národní rady není korektní z důvodu odlišného postavení této instituce a dnešní Poslanecké sněmovny v politickém systému.

Vývoj legislativy o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky s důrazem na přednostní hlasování

Volby do Poslanecké sněmovny se po celé zkoumané období řídí zákonem č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR a o změně a doplnění některých dalších zákonů (dále také „volební zákon“). Nicméně nastavení volebního systému prošlo od roku 1996 řadou změn.

Od aktuálně platného volebního systému se logicky nejvíce odlišují volby na počátku zkoumaného období, tj. volby v letech 1996 a 1998. Od současného stavu se lišil jak počet volebních obvodů (8 volebních krajů, které byly totožné s tehdejším krajským uspořádáním), tak způsob přepočtu hlasů na mandáty.

Pro přepočet hlasů na mandáty byla v letech 1996 a 1998 užitá Hagenbach-Bischoffova metoda, která počítala se dvěma skrutinii pro přidělování mandátů. Kvórum pro vstup politické strany do prvního skrutinia se stanovilo na 5 % z celkového počtu platných hlasů v rámci celé ČR, pro dvoučlenné koalice bylo kvórum stanoveno na 7 % hlasů, pro tříčlenné koalice na 9 % a pro čtyřčlenné a vícečlenné na 11 %. První skrutinium probíhalo na úrovni výše zmíněných 8 volebních obvodů. Ve druhém skrutiniu se mandáty rozdělovaly na celorepublikové úrovni podle počtu zbylých hlasů ze skrutinia prvního. Je třeba zdůraznit, že pro druhé skrutinium strany sestavovaly speciální kandidátní listinu (podmínkou byla nutnost sestavení z osob, které kandidovaly v některém z krajů a zároveň jim nebyl přidělen mandát již v prvním skrutiniu), v tomto skrutiniu tak přednostní hlasování nebylo vůbec reflektováno.

Každý volič disponoval čtyřmi přednostními hlasy. Jejich použití nebylo povinné, zákon vyžadoval pouze výběr jedné kandidátní listiny. Kandidát mohl získat v prvním skrutiniu mandát přednostně,

pokud možnosti přednostního hlasování využilo alespoň 10 % voličů daného politického subjektu a zároveň získal minimálně tolik přednostních hlasů, kolik odpovídalo 10 % hlasů pro danou kandidátní listinu.

Výraznou změnu ve volebním systému registrujeme od roku 2002 (novela volebního zákona č. 37/2002 Sb.). Změna spočívala v opuštění Hagenbach-Bischoffovy metody a zavedení d'Hondtovy metody s řadou dělitelů počínajících číslem 1 a pokračujících čísly 2, 3, 4, 5 atd., umožňující rozdělení všech mandátů v jednom skrutiniu. Dále bylo zavedeno 14 volebních krajů (v souladu s novým krajským uspořádáním ČR). Novelou bylo stanoveno zvýšení kvóra pro postup koalic do skrutinia, pro dvoučlenné koalice bylo stanoveno kvórum 10 %, pro tříčlenné 15 % a pro čtyřčlenné a vícečlenné koalice 20 % z celkového počtu platných hlasů.

Zároveň byl snížen počet přednostních hlasů, kterými disponuje volič, a to ze 4 na 2. Také byla snížena hranice pro přednostní udělení mandátu. Kandidát nově potřeboval počet přednostních hlasů větší než 7 % hlasů určených dané kandidátní listině v daném volebním kraji. Podmínka určitého počtu voličů využívajících přednostní hlasování zmizela z volební legislativy úplně.

Po volbách v roce 2006 byla schválena novela volebního zákona č. 480/2006 Sb., která vrátila voličům 4 přednostní hlasy. Zároveň došlo k dalšímu snížení hranice pro přednostní udělení mandátu. To nastane, pokud kandidát získá tolik přednostních hlasů, kolik odpovídá 5 % hlasů pro danou kandidátní listinu v daném volebním kraji. Ostatní parametry volebního systému zůstaly shodné se stavem z let 2002 a 2006. Souhrnnou sumarizaci změn parametrů volebního systému nabízí tabulka níže.

Tabulka 1 Základní proměnné volebního systému do PS PČR v letech 1996-2013

VOLBY	VOLEBNÍ OBVODY	KVÓRUM (1 str./2 str./3 str./4 str.)	Skrutinium	Metoda	Počet před. Hlasů	Hranice pro posun do čela KL
1996	8	5 %, 7 %, 9 %, 11 %	2	Hagenbach-Bischoffova	4	10 % z počtu hlasů pro KL
1998	8	5 %, 7 %, 9 %, 11 %	2	Hagenbach-Bischoffova	4	10 % z počtu hlasů pro KL
2002	14	5 %, 10 %, 15 %, 20 %	1	d'Hondtův dělitel	2	7 % z počtu hlasů pro KL
2006	14	5 %, 10 %, 15 %, 20 %	1	d'Hondtův dělitel	2	7 % z počtu hlasů pro KL
2010	14	5 %, 10 %, 15 %, 20 %	1	d'Hondtův dělitel	4	5 % z počtu hlasů pro KL
2013	14	5 %, 10 %, 15 %, 20 %	1	d'Hondtův dělitel	4	5 % z počtu hlasů pro KL